

FAUST ORVOS

REGÉNY

**IRTA
BRÓDY SÁNDOR**

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u.
6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-7002-44-9

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Faust orvos.

Délutáni negyedfél órakor már mind a két várószoba tömve volt. A belső szobából kiszólt a segédorvos:

- Nem szabad több jegyet kiadni... senkit is beereszteni. Zárja be az ajtókat... Az ablakokat nyissa ki!

Az inas kitárta az ablakokat. Heves, szemkápráztató nyári nap rohant végig a szobákon, a főváros nyarának pállott, tikkadt levegőjét, a belvárosi utcza ezüstös porát hozva be magával. Ragyogott minden; az átellenes palota homokkő-szobrai szikráztak, az utcát keresztül szelő sürgönydrótok mintha égnének ezüstös fénynyel.

Le kellett eresztetni a függönyöket. A juliusi délután álmos homálya követte a ragyogást. A várószobák betegek ásitottak. Künn is álmosan folyt az élet. A nyári forgalom lusta morájából kihallatszott egy-egy terhes kocsi kellemetlen csörömpölése, ember-tolta talicska keserves nyikorgása. Az ígás szekerek széles kereke alatt idegbántóan nyögött a megpuhult aszfalt.

A várószobák betegek meg-megrezzentek ezekre a sajátságos, szinte emberi hangokra: olyik fejéhez, melléhez, vagy lábaihoz kapott, s az ásitást, a sejtelmes suttogást, a visszafojtott zajokat: zűrzavar, nyögés, izgatottság váltotta fel.

I.

Még egy negyed óra hiányzott a háromból. S még mindég érkeztek páciensek. Nehéz betegek, a kik épp most érkeztek a fővárosba s az utazástól még azon porosan egyenesen ide siettek. Gazdag képzelt betegek, a kik minduntalan felszaladgáltak ide élvezni a drága szórakozást: bajukat újra elsírni, századikszor, újfent elpanaszolni a híres orvos-professzornak.

Lázás lélegzetvétellel meg meg jövevények álltak meg az ajtó előtt. Kopogtattak, az inas kinézett:

- Nincs hely, holnap! És bezárta előlük az ajtót.

Sohaj, a kétségbeesés tört szavai, rimánkodás, szitok, gorombáskodás hallatszott be a lépcsőházból. Mig a várószobában elhelyezkedett betegek egyrésze kárörvendőn mosolygott; de egypáran elhalványodtak: «ha mink rekedtünk volna odakünn!» - ez a gondolat fejeződött ki az ideges arczokon.

Egyébként bizonyos megnyugvás, az orvosba, a tudományba helyezett bizalom vett erőt rajtuk. Csakhogy végre itt voltak, itt ülhettek a sekrestyeszagu levegőben. A behomályosított szoba ébenfautánzatu zongorájával, az angol aczélmetszetekkel a pompeji vörös falon: a nagy külföldi hírlapok a fekete olvasó asztalon, a pálma, páfrány-csoport a szögletekben, a gyászruhás komolyképű inas a rendelő szoba ajtajában, az orvosok váró-termeinek

egyéb különösségeivel, szinte meggyógyította bajaikat egy pillanatra.

Azután szemlátomást örültek annak, hogy így együtt vannak, mindannyian *komoly* betegek, testvérek a legnagyobb emberi nyomorúságban. S bár féltékenykedtek, sőt irigykedtek a miatt, hogy ki jusson előbb a tanár színe elé, mégis részvéttel tekintettek egymásra. Egy kövér ur - valószínűleg uralkodáshoz szokott vidéki birtokos - hangosan, dühösen méltatlankodott, hogy az utolsóelőtti számot kapta: későre hagyott fiatal asszonykák affektálva siráncokztak, de a nagyobbik rész magába fojtotta keserűségét, kíváncsian nézegette egymást. Majdnem mindegyikük azt tartotta a másiktól, hogy rettenetes színben van s aligha huzza ki a telet. De a szomorú diagnózist magukba fojtották, sőt vigasztalták egymást, adták a tapasztalat, a tudást, mindenre tudtak esetet, minden kóros jelenségnek keresték a megokolását. Hangzott és viszhangzott a stereotíp kérdés: «mitől van». A «megfáztam», mint minden kór legfőbb oka, folyton szerepelt.

Az igazi betegek közül kirikított néhány elegáns hölgy. A jólét és tétlenség divatos betegek, a kik eljöttek félrevezetni a professzort és ennek révén férjeiket, hogy valami híres fürdőbe mehessenek. És félénken, összefogott ruhával, virágot, vagy illatszeres üveget szagolva, - nehogy rájuk ragadjon valami betegség - nyugtalanul járkáltak fel s alá, rettegve attól, hogy szoknyájuk érintkezni talál amaz asszony-alkotta csoporttal, honnan az idegbetegségek technikus terminusai hangzottak ki.

Csudálatos bajok, csudálatos nevek; az egyszerű neuralgiával, vagy a közönséges histeriával már alig mert valamelyikük is előhozakodni. Egymásra licitálták a különösnél különösebb bajokat, iszonyatos fájdalmakról panaszkodtak, és amint valamelyikük elbeszélte baját, s annak tüneteit: azonnal akadt a csoportban nem egy, ki ugyane betegségben szenvedett, hirtelen ugyanezeket a jelenségeket észlelte magán. Majdnem összevesztek azon: kinek van nagyobb, bonyolultabb betegsége, érdekesebb baja, habár titkon örültek, hogy nem egyedül való betegek, s az, hogy más is szenved, nemcsak ők, vigaszt nyújtott nekik.

Melankolikus fiatal lányok, sajátságos, kékesen zománczozott szemükkel egykedvűen néztek maguk elé. Sem a társalgás, sem a környezet, sőt még saját maguk is alig érdekelte őket. Csak olykor vetettek különösen merev tekintetet a férfiakra, a kik itt sokkal csekélyebb számmal voltak, mint az asszonyok, de közlékenységben még ezeken is tultettek.

Ők voltak a mély hang abban a komor és zavaros szimfoniában, mely a betegségek száz jajából, nyugösködéséből, tört és magukban érthetetlen hangjaiból itt összeverödütt. Ők voltak az igazi szenvedők, kiket egyaránt nyugözött le az élet terhe s a betegség. Mintha asszonyaik szenvedésének terhét is ők viselnék: sokkalta fáradtabbnak, lenyögöttebbeknek látszottak, mint ezek, a kik itt minden bajuk daczára csinosak, sőt fessek voltak. De míg a hölgyek arcját legtöbbször szinte ruttá tette a szenvedés: a férfiak, mintha megszépültek volna a lebirhatatlan kórokkal való hősi, de haszontalan

küzdelmükben. Arczuk megnyult, megvilágosodott, csodálatos értelmességű homlokok éles körvonalai keltek ki az asszonyok duzzadt arcjai közül.

Idegbaj szülte vaksággal megvert emberek, a szem tabetikus kórjának áldozatai, kezdődő gerinczagybántalmak betegek, és mindama rokon bajosok, kik előtt tehetetlenül és tudatlanul ereszti le kezeit az orvos: bizva, kétségbeesve, reménykedve és szepegve beszélték el egymásnak bajaikat, melyeknek nehezebb része saját szenvedésükön kívül abból állt: mi lesz a családból, a gyerekekből, az asszonyból, az eltartott anyából, vagy kis testvérekből, ha ez *még* így tart sokáig?

Könnyen kötődtek az ismeretségek, de mégis voltak zárkózott urak, hölgyek, könnyebb betegek, a kik nem igen ereszkedtek beszédbe. Egy elegáns ügyvéd, kinek nem volt egyéb baja, csak az, hogy egy idő óta képtelen akár egy egyszerű keresetet is megszerkeszteni: nem felelt a kérdezősködésekre, de titkon figyelt, hogy mit beszélnek körülte hát ha megtalálja a szenvedésben párját? Az egyik szögletben, kis lány kíséretében, végre lelt egy iszonyatosan összetört alakot, a ki szomszédjának épp az beszélt, hogyan keletkezett a baja. Egészen úgy, mint az övé. Mintha parázs hullott volna agyvelejére. Mégis kérdezősködni akart, de nem tudott, tovább kellett mennie.

Három-négy asszony s egy fiatal lány nedves nagy szeme kísérte mozdulatait, hozta még jobban zavarba. Végre is érezte, hogy nem szabad többé itt maradnia. Szinte kifutott innen. Távozása némi örömet keltett. Ezzel is több idő jut rájuk - ezt gondolták magukban.

Majdnem mindannyian azt szerették volna, ha az orvos nekik szentelné az egész délutánt. Különféle vizsgálati módszerekről beszéltek. Vulpian, Charcot, Duchenne, Kraft-Ebing, sőt hirnevesebb hazai orvosok nevei is hangzottak fel minduntalan. Az idegbajokról irt hirnevesebb munkákat, a Kraft-Ebing specziális iratait, Charcot híres előadásait, Vulpian «Physiologie da système nerveux»-jét, Rosenthal «Nervenkrankheiten» című munkáját emlegették. Aztán a közkézen forgó férczművek czimeit, adatait, magyarázatait vegyültek bele a suttogó beszélgetésbe, s egy pillanatra úgy látszott, mintha nem is betegek, de orvosok százai ülnének itt óriási konziliumot.

Voltak itt olyanok is, a kik az idegkór- és gyógytan egész irodalmát áttanulmányozták és ajánlgatták, egész a rajongásig dicsérték valami új, kísérletező gyógyszert, esetleg gyűlölettel szidták a morfiumot, vagy egyéb narkotizáló szert, melylyel orvosuk «megmérgezte» őket.

Lassankint megszokták a diszes szobák nehéz levegőjét is. És nevettek, a mikor valaki erősen döngette a bezárt ajtót. Az inas kérdé: «Ki az?» Egy ismert báró és országgyűlési képviselő ingerülten nevezte meg magát. De az ajtó nem nyílt ki, az inas szárazon felelé:

- Nem lehet... holnap...

Ez az egyenlőség jól esett nekik. Szóba került, hogy egy bécsi professzor milyen módon dorgálta meg a királynét. Híres orvosokról kezdtek anekdotázni, míg egy kecskeszakállu ur - naiv és jóságos arczzal - az orvosok karakteréhez szolgáltatott adatokat. Bejárta Európa

minden nevesebb specialistáját. Felkereste J. M. Charcot a Salpetrièreben és a szent-mártoni javasasszonyt. Megpróbálkozott mindenhol és mindenféle szerrel s betegségének tizennegyedik esztendejében arra az eredményre jutott, a mit nem restelt itt is hangoztatni:

- Svindlerek, nem tudnak semmit, csak a mikor vágni kell...

A váró-szoba órája hármát ütött. A kecskeszakállu ur elnémulva rezzent össze. Zsebéből pepszin boros kis üvege kiesett.

A rendelő-szoba megnyílt. A hangulat újra komor és kinos lőn. Hysterikus asszonyok, leányok ujfent felvették szánalmas és a szánalomra leső szerepüket. Huszan panaszkodtak egyszerre fejfájásról, s talán csak kettő érezte igazán. A legváltozatosabb grimaszok keltek, tűntek, újra keltek. Hölgyek tolongtak a tükrök előtt végsőt igazgatva toalettjükön. Egy szép szőke hölgy rimánkodott az inasnak:

- Egy fésűt... nincs egy fésűje?...

És valami vigyázatlan ajak a kisebbik szobában hangosan nevezte meg azt a fogalmat, melyben mindaz, a mi itt van, s mindaz, a mi nincs itt: véget ér. Hangosan mondta ki ezt a szót: halál.

«Halál» viszhangzott a nagyobbik szobában, a nélkül, hogy bárki is megremegett volna. Olyan közel volt hozzájuk a zordon kép, hogy nem is látták. Elrendezkedtek

helyeiken s izgatottan nézték, hogy eresztik be az első beteget. Alig öt perc múlva a másodikat, aztán a harmadikat, negyediket.

II.

A várakozók száma egyre fogyott; hat óra felé már alig voltak bent nyolczan, kilenczen. A beszélgetést is abba hagyták, s nyugtalansággal lesték, míg rájuk kerül a sor, úgy hogy egész világosan meghallatszott izgatott szívüknek ideges dobogása, a míg a rendelő-szoba ajtajában várakoztak. Mintha esküvőre mennének, bírójuk elé állának. Az izgatottság, a félelem torkukba szorította a szót. A még mindig dühös birtokoson meg kísérijén kívül alig beszélt más.

Az aztán, hogy neki indult, beszélt bőven. Orvostanuló volt és tanítványa a híres idegprofesszornak. Két éve hallgatja előadásait, s ezer részletet tud róla.

A várakozók leapadt csoportja mohón nyeli el szavait a mint rajongással szól az európai híres tanárról, a csodálatos gyakorlatu orvosról.

- Mennyit kereshet évenként? vág közbe egy börzén spekuláló buzakereskedő.

- Hatvan-hetvenezer forintot. De amugy, hazulról is gazdag.

- Nem volt zsidó? kérdi a birtokos.

Az orvosnövendék méltatlankodva rázta meg fejét:

- Zsidó! ördögöt. De mégis van a dologban valami. Az apja erdélyországi örmény eredet, de már tiszta magyar, míg az anyai nagyanyja spanyol zsidó származású. A híres Bonavesztékből, azok a dús gazdag fakereskedők...

A híres fakereskedő-dinasztiáról a börzianer tudott sok részletet. De nem hagyták mind elmondani, az orvosnövendéket kérdezték tovább:

- Hát az egyetemen?

- Az egész délelőttöt tantermében s kórházában tölti. Talán minden kollegája között neki van a legtöbb hallgatója. Különösen a mióta szülészetet is ad elő. Nem is valami nagyon szeretik tanártársai. Jaj annak a hallgatójának, a ki neki fizet tandíjat s a másik szaktanár előtt kell vizsgáznia! Ő maga nem valami sokat törődik a tandíjakkal, nagyon sok hallgatójának elengedi. Pedig ez éppen nem szokásos az orvosi fakultáson... Olykor-olykor még rigorozumra is ad pénzt olyik földhöz ragadt növendékének.

- Szépen ad elő?

- Lassan s nem folyékonyan, de néha nagyon szépen. Megérzik rajta, hogy sokat tartózkodott külföldön, szóhelyezésében van egy kis gallicizmus. Három évig volt segédorvos a párisi Chariteben, ugyanennyi ideig segédtanár a strassburgi egyetemen. Azt hiszem, ott

marasztalták is, sőt Bécsbe is hívták tanárnak, de nem ment.

- Hazafiságból?

- Bajosan. Beteg mindenütt van az egész világon. Más lesz az oka...

- Asszony? - kérde egy *asszony*.

Az orvosnövendék mosolygott.

- Nem hinném. Beszélnek ugyan titkos és nyílt viszonyairól, hóditásairól, melyeket itt a mágánegyedben és tulnan a Lipót-városban tett, de hát ezek csak apró flörtölések. Van is neki ideje egy asszonynyal foglalkozni, a mikor tanulmányának tárgya minden asszony.

- És milyen szép ember! vágott közbe egy nagy, piros-kalapos asszonyság, olyan hangon, a mint azok szoktak beszélni a kik gyakorta akaratukon kívül is beszélnek.

Mindannyian elmosolyogták magukat. Az orvosnövendék vékony, szinte lapos fejével igent intett. Aztán valamit sugott a lecsillapult birtokos fülébe. Csak ezt lehetett belőle meghallani:

- Az asszonyok...

- Vajjon mért nem nőül? kérde mintegy önmagától a piros-kalapos hölgy.

- Minek, kinek? Nincs rá ideje. Aztán annak az esetleges feleségnek nem volna valami jó dolga. A folytonos alkalom... folyton asszonyok között... a kik imádják... meg a könyvek... a kórház, a hullák...

A szigorlóorvos meglassította hangját. Már csak két beteg volt a váróteremben. A rendelő szobából a villamgép bugása, a beteg nyögése, egy női sikoly s valami kellemesen csillapító hang hallatszott ki. A tanár beszélt a piros-kalapos asszonysághoz mint valami kis gyerekekhez.

A lakás tulsó részén a másik inas eresztette ki a megvizsgált betegeket, a kik csendesen vonultak végig a lépcsőn. Valamelyikük zokogott s nem akart elmenni.

Végre a birtokost is beeresztették. S kevés vártatva utána a legutolsó számú beteget, egy fehér hálófőkötős, folyton reszkető öreg asszonyt.

III.

Egy pár percz hiányzott a kilenczedfélből.

Az inasok kinyitották az ablakokat, aztán füstölővel jártak végig a szobákon.

Az egész ház elnémult, mint a hogy kihalt körös-körül az egész városrész. És egy egész utca viszhangzott, a mint bakjával, fűrészével a hátán valami favágó végig ballagott rajta, ki, haza, a vasuti hid felé.

A ház csendjét is léptek zaja akasztotta meg. Bent a rendelő szobában valaki izgatottan járkált. Majd megszólalt a villamos csengetyű, négyszer. Az ur világosságot parancsolt s az inasok törpe, de rendkívül széles lámpákat vittek be a belső szobába. Némán tették le a konzolra, szó nélkül gyújtották meg az íróasztal fölötti lusztert. És hallgatagon várták a parancsot:

- Oltsátok el... vigyétek ki! szólalt meg egy kedvetlen hang a sarok felől. Majd kevés vártatva hozzá tette:

- Elmehek, a kocsis ne jöjjön fel, nem megyünk sehová.

Ujra homályos lett a szoba. Az álló íróasztalon, ablak mellett egy nagy könyvbe jegyezgetett a segédorvos.

A tanár kinézett az ablakon. A muzeum felől már gyújtogatták a lámpásokat. Éjjeli lámpák - alvók számára.

Csakugyan úgy tetszett mintha aludnék az egész városrész. Aludt: az ide látszó muzeum zöld lombjainak ágyában, széltilt a lovarda elmosódott körvonalai érczlovával egyetemben, a magyar urak kis és nagy palotái parkjaikkal s portásaikkal együtt. Az üresen hagyott, nagyrészt lakatlan czimeres facadeü házak nagy ablakai lefüggönyözve, a szép mívü kapuk zárva. Itt-ott ezüstös galandu sapkában, szájukban porcellán pipával, bóbiskolva pőfékeltek öreg portások. Házmesterné, faczér inas, az uri életre kíváncsi hordáros megállt előttük.

Az Eszterházy-utca felől egy kis czukorsüteményhez hasonló palota, melyet valami kitünő versenyló emlékére

s egy még kitünőbb színész nő kedvéért emeltetett egy magyar főúr: kivilágított, kaczer kis ablakaival belé nevetett a méltóságosan néma, komoran tisztos utcába.

A professzor mosolyogva fordult el az ablaktól, segédje felé:

- Érdekes ez a Budapest. Mintha csak a kelet és nyugat tüzes vadházasságából kelt volna ki. Olyan színes, olyan különös s olyan tanulságos - nekünk, erkölcsök megfigyelőjének, idegek foldozójának. Más metropolisokban már az érzések kész betegségeivel állunk szemben, meglett konkrét tényekkel. Itt azonban a fejlődő várossal együtt fejlődnek a bajok. Elragadó összehasonlításokra nyílik itt alkalom.

Az asszisztens becsukta a kóresetekkel tele irt nagy könyvet s némán hallgatott a mesterre. A szobában növekedett a homály. Kárpitok, a falszőnyegek sötétvörös színe feketére vált. A hőmérsék mérő embermagasságu gép, a kórok kikémlelésére szánt furcsa alaku tárgyak, villamos telepek, száraz és savas gépek, fényezett dobozokban és szabadon, meg-megingó kerekkel, bár egymástól meglehetősen távolságra: most összefolytak, egybekapcsolódtak a padló világos szőnyegének mozdulatlan, mély árnyékában. Az ablakkal szemben álló fal kárpitjának sárgás-barna világossága nem engedte, hogy az este legyen urrá, ez egyszerre barátságos és visszaretentő szobában. Annak aranyszöges falszőnyegén lógott a szoba egyedüli képe. Hosszu és keskeny alaku keretben, hosszú és keskeny száju emberarcz francia rézmetszete.

És a Vulpian doktor arcza mintha fintorgott volna. Orra hol benyomult, szája hol még jobban kiszélesbült. Feje hirtelen felényivel keskenyebb lett mint előbb, majd hirtelen szétterült, megvilágosodott, mint valami gomolya sárga korongja. Az utcza félig nappali, félig már esti világossága és a rosszul megerősített rolló lóbálódzó szövete játszott vele.

A tanár már perczek óta hallgatott. Olyan csend volt itt és körös-körül, hogy a külső telkek és a majorok kutyáinak hangversenye, vegyest a dunai hajók füttyentésével ide hallatszott.

- Tanár ur, ma érdekes napunk volt - hasította félbe a csendet az asszisztens - hatvannyolcz beteg, köztük csak tizennégy férfi. Kiváló esetek...

A professzor kedvetlenül igenre bólintott:

- Érdekes, de hát én azokat az egészségeseket is szeretném látni, a kik közül ezek a betegek kikerültek. Lássa, azt kellene egész pontosan tudnunk, hogy állanak elé a dolgok. Megfigyelni, hogy özönlik be az egészséges vidék fris folyama a főváros petyhüdt álló vizébe. Hogyan alakul át, mikép válik egygyé. Az atya még patriarcha, a fiu már idegsorvadásos. Az anya még erős és energikus, mint egy férfi, a lánya az már meghalt csalódott szerelme miatt. Hol itt a fejlődés, az átmenet hol van - azt nem látom. Az emberek nem változhattak meg oly hirtelenül s itt mégis oly hirtelenül megváltoznak. Jőjjön, kövessük életük lázas utját. Rohanjunk a rohanók után... Tanulmányozzuk a benszülötteket. Politikájuk, társadalmuk, de legfőkép

szerelmük történetét, életét, összefüggését mind ama millió dologgal, a mivel ezek összefüggnek. Vegye külön a nemeket, határolja el a nemzetiségeket, a fajokat, a különös raszokat, a vegyeseket, a különös és a tuczat-embert. Tessék fölállítani külön osztályt a foglalkozásoknak... Aztán az így előálló milliárd adathoz adja a helyi viszonyok különbségét, az alakuló világváros kikeresendő törvényét, aztán rendezze ezt az adathalmazt.

A tanársegéd szinte szédülő fejét kezeire támasztotta, a professzor folytatá:

- Ilyen módon nyer valami általános képet az egészből. Talán itt-ott egy-egy esetet meg is tud gyógyítani. De hogy kiismerje ezt az egész ideges, bolondos fővárost, a még idegesebb s bolondosabb Európa közepében az - lehetetlen.

- Lehetetlen! ismétlé halk szóval a tanítvány.

A mester háttal fordulva az ablaknak, a még mindig világos kárpitra mereszté szemeit s elhallgatott. Nem látták többé egymást. Csak a segédorvos különböztette meg egy nagy fekete foltban a mester szemeinek helyén ama két fekete kristályként csillogó pontot, mely változatlan, mozdulatlan meredt egy és ugyanazon helyre. S az élő ember e két csillogó pontban olyan különösen hatott rá, annyira emberfeletti volt, hogy a félelem valami ismeretlen árnyéka kezdé szorongatni. Beszélni akart, de nem tudta mit.

Köszönt hát halkán s szinte sompolyogva elment.